

Parposz, *Alosa fallax* Lacépède, 1803

Opis gatunku

Parposz jest anadromiczną rybą z rodziny śledziowatych, osiągającą maksymalną długość 55 cm i masę ciała 1,5 kg, najczęściej spotykane są osobniki o długości 40–45 cm i masie do 1 kg. Posiadają ciało o kształcie wrzecionowatym, mocno ściętnione bocznie, o barwach typowych dla morskich ryb pelagicznych. Grzbiet jest niebieskozielony, boki i brzuch jasno srebrzyste. Charakterystycznym elementem ubarwienia jest rząd ciemnych plam znajdujący się po bokach ciała. W Bałtyku, u polskich wybrzeży złowione parposze mają od 5 do 10 plam (Fot. 1). Całe ciało parposza pokrywają delikatne cykloidalne łuski typowe dla ryb śledziowatych, które bardzo łatwo odpadają w trakcie połowu (Hesse 2004).

Fot. 1 Osobniki parposza złowione w rejonie ujścia Przekopu Wisły w 2011 roku (fot. P. Pieckiel, Instytut Morski w Gdańsku)

Parposz jest gatunkiem objętym ochroną częściową w Polsce (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, Dz.U. 2014 poz. 1348), oraz gatunkiem ważnym dla wspólnoty, wymienionym w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory).

Biologia

Dorośle osobniki parposza żerują w morzu, żywiąc się głównie skorupiakami takimi

jak np. łasonogi, do momentu osiągnięcia 20-30 cm długości ciała. W późniejszym okresie życia głównie przechodzą na drapieżnictwo. Ich przeważającym pokarmem stają się wówczas drobne ryby (Skóra i in. 2012). Dojrzałe osobniki będące w wieku od 2 do 9 lat, w okresie wiosennym (maj/czerwiec) migrują na tarło w dolne odcinki dużych rzek lub do zalewów przymorskich. Prawdopodobnie parposze wykazują instynkt homingu, tj. powrotu do miejsc, w których się wylęgły. Tarło odbywa się przy temperaturze wody 16-17°C (Manjukas 1989). Parposze składają ikrę pelagiczną. Wylęg następuje, w zależności od temperatury, po 5-6 dniach. Larwy po wylęgu mają długość od 5 do 8 mm, lecz szybko rosną i po 20 dniach osiągają długość do 15 mm. Młode parposze do drugiego roku życia przebywają w rejonie estuariów, po czym wędrują na otwarte morze na żer (Quignard i Douchement 1991).

Siedlisko

Parposz jest rybą anadromiczną, która większość życia spędza w wodach pelagialu, gdzie żeruje. Do celów rozrodczych wykorzystuje, w zależności od danej populacji, estuaria i zalewy przymorskie lub dolne odcinki dużych rzek (Maitland i Hatton-Ellis 2003). Specyficzne wymagania siedliskowe miejsc rozrodu są jednak mało poznane dla Bałtyckich populacji, dla polskich są nieznane (Hesse 2004).

Występowanie

Obszar występowania Parposza obejmuje wody Atlantyku wokół Europy i północnej Afryki, gdzie tworzy kilka podgatunków (Quignard i Douchement 1991). W wodach Północnego Atlantyku, od Skandynawii po Maroko, i w południowym Bałtyku występuje podgatunek *Alosa fallax fallax* Lacepede 1803. Obecnie w Bałtyku występuje jedna znana stała populacja parposza wędrująca na tarło po przez Zalew Kuroński do Niemna (Svagzdys 1999, Stankus 2009). Jednak źródła archiwalne wskazują, iż dawniej gatunek ten również odbywał wędrówki tarłowe do Wisły (Seligo 1902) oraz był licznie poławiany w okresie wiosennym w Zalewach Wiślanym i Szczecińskim (Aprahamian i in. 2003, Thiel i in. 2004, Thiel i in. 2008). Współczesne obserwacje występowania parposza w wodach polskich, wskazują na jego występowanie, głównie w rejonie Zatoki Gdańskiej (Draganik i in. 2007, MIR-PIB 2011, Kuczyński i in. 2013).

Obecnie, w ramach prac Instytutu Morskiego w Gdańsku nad projektem „Pilotażowe wdrożenie monitoringu gatunków i siedlisk morskich w latach 2015-2018”, parposza objęto monitoringiem na jednym stanowisku: Dolna Wisła.

Literatura

1. Aprahamian M. W., Aprahamian C. D., Baglinière J. L., Sabatié R., Alexandrino P. 2003. *Alosa alosa* and *Alosa fallax* spp. Literature Review and Bibliography. R&D Technical Report W1-014/TR. Environment Agency 2003. ISBN 1 84432 109 6.

2. Draganik B., Wyszyński M., Kapusta A. 2007. Observations on the occurrence of twaite shad *Alosa fallax* (Lacépède, 1803) in the southern Baltic Sea. *Žuvininkyste Lietuvoje* VII, 11-27.
3. Hesse T. 2004. Parposz. (w:) Adamski P., Bartel R., Bereszyński A., Kepel A., Witkowski Z. (red.) *Gatunki Zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, T. 6, s. 198-203.
4. Kuczyński T., Pieckiel P., Olenycz M., Kruk-Dowgiałło L., Michałek M., Błęńska M., Osowiecki A., Pardus J., Szulc M., Ciechanowski M. 2013. Wyniki kartowania stanowisk gatunków zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (część opisowa i kartograficzna wraz z GIS) Ostoja w Ujściu Wisły (PLH 220044). Sprawozdanie wykonane w ramach zadania „Opracowanie projektów planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”.
5. Maitland P. S., Hatton-Ellis T. W. 2003. Ecology of the Allis and Twaite Shad. *Conserving Natura 2000 Rivers Ecology Series No.3*. English Nature, Peterborough. 28 s.
6. Manjukas J. L. 1989. Biologija atlantičeskoj finty *Alosa fallax* v Kurškom zalivie. *Vopr. Ichtiol.*, 29, 5: 866–869.
7. MIR-PIB 2011. Opinia Morskiego Instytutu Rybackiego – Państwowego Instytutu Badawczego dla Departamentu Rybołówstwa MRiRW w sprawie planowanego powiększenia obszaru Natura 2000 – PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski w celu zapewnienia należytej ochrony gatunków: morświn, foka szara, parposz.
8. Quignard J. P., Douchement C. 1991. *Alosa fallax fallax* (Lacépède, 1803). (w:) *The Freshwater Fishes of Europe*, Vol. 2. Clupeidae, Anguillidae, (red.) Henri Hoestland, Aula- Verlag Wiesbaden.
9. Seligo A. 1902. *Die Fischgewässer der Provinz Westpreussen*. Danzing, s. 193.
10. Skóra M. E., Sapota M., Skóra K. E., Pawelec A. 2012. Diet of the twaite shad *Alosa fallax* (Lacépède, 1803) (Clupeidae) in the Gulf of Gdansk, the Baltic Sea. *Oceanological and Hydrobiological Studies*, Vol. 41, I. 3, s. 24-32.
11. Stankus S. 2009. Spawning migration and population condition of twaite shad (*Alosa fallax*, Lacépède 1803) in Lithuania. *E. E. M. J.*, 4 (50): 20-29.
12. Svagzdys A. 1999. Characteristics of the spawning shoal of twaite shad (*Alosa fallax fallax*) immigrants in the Kursiu Lagoon. *Acta Zoologica Lituanica*. 1999. Volumen 9. Numerus 1. ISSN 1392-1657.
13. Thiel R., Riel P., Neumann R., Winkler H. M. 2004. Status of the anadromous twaite shad *Alosa fallax* (Lacépède, 1803) in German and adjacent waters of the Baltic Sea. *ICES Annual Science Conference 2004*. s. 19.
14. Thiel R., Riel P., Neumann R., Winkler H. M., Bottcher U., Grohsler T. 2008. Return of twaite shad *Alosa fallax* (Lacépède, 1803) to the Southern Baltic Sea and the transitional area between the Baltic and North Seas. *Hydrobiologia* 2008 (602): 161–177.